

Nr 152

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 129 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 23 september 1966, föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet föreslagna riktlinjer för omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om chefstjänstemännen vidtaga i statsrådsprotokollet föreslagna ändringar, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som fordras i anledning av omorganisationen.

I prop. 1966: 51 angående anslag till avlöningar och omkostnader för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för budgetåret 1966/67 anmälde departementschefen att ett förslag till vissa organisatoriska förändringar inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vägförvaltningarna hade utarbetats inom kommunikationsdepartementet på grundval av det av väg- och vattenbyggnadsstyrelseutredningen framlagda betänkandet *Statens vägverk* (SOU 1965: 47). Förslaget hade föranlett förhandlingar med personalorganisationerna rörande vissa tjänster i den tilltänkta organisationen. Någon förhandlingsöverenskommelse hade emellertid dittills inte uppnåtts. Sedermera har sådan överenskommelse träffats. Beredningen av ärendet har nu avslutats och i förevarande proposition redogöres härför.

Utredningens förslag jämte yttranden häröver har i huvuddrag redovisats i propositionen (s. 7—41).

Beträffande departementschefens anförande får utskottet hänvisa till propositionen (s. 42—49).

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehåft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Pettersson* (I: 763) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 935), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta 1. att vid val mellan verksamhet i egen regi och utomstående, vägmyndigheten alltid skall in-

Bihang till riksdagens protokoll 1966. 6 saml. Nr 152

fordra anbud från andra företag i syfte att åstadkomma konkurrens och relevanta kostnadsjämförelser, 2. att ombilda statens vägverk från ämbetsverk till affärsdrivande verk, samt 3. att antalet ledamöter i verkets lekmannastyrelse bör vara sju, inberäknat generaldirektören och självskrivnen ledamot och ordförande;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tistad* (I: 764) och den andra inom andra kammaren av herr *Werbros* (II: 936), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att någon särskild militär befattningshavare — i motsats till vad som synes har förutsatts, i propositionen — icke skall anknytas till försvarssektionen i statens vägverks centralförvaltning;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping väckt motion (II: 934), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av frågan angående väg- och vattenbyggnadsstyrelsens omorganisation m. m. måtte besluta, att det centrala ämbetsverket i sin helhet efter omorganisationen skall ha namnet kungl. vägstyrelsen eller kungl. vägöverstyrelsen samt att byggnadsdistrikt etc. skall benämnas vägbyggnadsdistrikt etc.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden torde få hänvisas till motionerna II: 935, II: 936 och II: 934.

Utskottet. I förevarande proposition framläggs -- på grundval av ett av väg- och vattenbyggnadsstyrelseutredningen avgivet betänkande (SOU 1965: 47) — förslag till ny organisation för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte vissa ändringar i väg- och vattenbyggnadsverkets regionala organisation. Propositionen utgår från att verkets arbetsuppgifter framdeles begränsas till frågor rörande väg- och gatuväsendet. Verksamheten inom den centrala administrationen föreslås fördelad på fem avdelningar, nämligen driftavdelningen, byggnadsavdelningen, tekniska avdelningen, ekonomiavdelningen och administrativa avdelningen. Under driftavdelningen sorterar vägförvaltningarna och tre projekteringskontor, vilka motsvaras av de nuvarande tre planeringsavdelningarna. För väg- och brobyggnadsverksamheten föreslås en regional organisation med tills vidare tre byggnadsdistrikt, omfattande sammanlagt nio län. I övriga län avses därvid vägförvaltningarnas nuvarande byggnadsavdelningar bibehållas. Byggnadsdistrikten och byggnadsavdelningarna, vilka föreslås få benämningen byggnadskontor, underställs verkets byggnadsavdelning.

Verket föreslås få en lekmannastyrelse bestående av fem ledamöter med generaldirektören som självskrivnen ledamot och ordförande. Dess namn föreslås fr. o. m. budgetåret 1967/68 ändrat till statens vägverk med den nuvarande styrelsen som centralförvaltning.

Den nya lekmannastyrelsen skall träda i funktion den 1 januari 1967. Avdelningarna förutsätts vara organiserade den 1 april 1967. Indelningen i sektioner och kontor slutligen avses i huvudsak vara klar den 1 juli 1967.

Mot bakgrund av bl. a. den expansion som kan väntas på väg- och gatubyggandets område samt nuvarande organisatoriska förhållanden har departementschefen i likhet med utredningen funnit det angeläget att verksamheten inom väg- och vattenbyggnadsverket i fortsättningen ges en mera ekonomisk inriktning än hittills. Särskilt gäller detta för verkets huvuduppgift att svara för landsbygdens allmänna väghållning, men även de andra verksamhetsgrenarna bör i möjligaste mån bedrivas med sådan inriktning. Utskottet delar helt denna uppfattning och finner det därför tillfredsställande att förslag nu framlagts syftande härtill. Ett genomförande av detsamma synes skapa väsentligt förbättrade förutsättningar för rationalisering och effektivisering av verksamheten.

Bedömningar, rådgivning och beslut skall enligt propositionen grundas på lönsamhetskalkyler i största möjliga utsträckning. I konsekvens härmed anses — vilket utskottet vill särskilt understryka — det avgörande för frågan om exempelvis ett arbete avseende projektering, konstruktion eller byggande skall utföras i egen regi eller av utomstående böra vara vad som vid varje tidpunkt är fördelaktigast från totalkostnadssynpunkt. Ett motsvarande krav på ekonomisk inriktning skall i princip gälla även för frågor rörande bidragsgivningen till den kommunala och enskilda väghållningen.

Ett tillämpande av angivna grundsatser torde i det närmaste innebära ett tillgodoseende av de i motionerna I: 763 och II: 935 uttalade önskemålen om att verklig konkurrens på lika villkor mellan verket och utomstående kommer till stånd. Utskottet, som finner en sådan utveckling önskvärd, anser det också angeläget att olika metoder och utvägar prövas i syfte att förbättra och effektivisera lönsamhetsberäkningarna inom de skilda aktiviteterna. Att — på sätt motionärerna yrkat — direkt föreskriva att vägmyn-digheten vid val mellan verksamhet i egen regi och utomstående alltid skall infordra anbud från andra företag i syfte att åstadkomma konkurrens och relevanta kostnadsjämförelser har utskottet dock inte funnit sig berett tillstyrka. Motionerna avstyrkes följaktligen i denna del.

I förenämnda motioner har jämväl yrkats att statens vägverk skall ombildas från ämbetsverk till affärsdrivande verk. Som motivering härför anföres främst att verket avses få en utpräglad teknisk och ekonomisk inriktning. Verkets beslut skall grundas på lönsamhetskalkyler och nya regler införs för ekonomisk styrning och kontroll, varjämte personalärenden skall handläggas efter nya riktlinjer o. s. v. Affärsverksformen skulle därför enligt motionärerna ge verket möjligheter att på ett smidigare sätt än vad som är fallet inom ämbetsverken göra avvägningar, prioriteringar och bedömningar av komplicerad teknisk och ekonomisk natur.

Onekligen kan vissa skäl anföras för affärsverksformen. Såsom i propositionen framhålles uppbär emellertid verket inte intäkter av sin verksamhet. Verket har vidare att i stor utsträckning handlägga frågor av offentlighetslig natur. Med beaktande härav och då, såsom av utredningen och departe-

mentschefen anförts, man genom olika administrativa och organisatoriska åtgärder kan ge verket möjligheter att handla företagsmässigt även inom ämbetsverkets ram, har utskottet inte funnit anledning föreligga att frångå Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet, som således avstyrker motionerna jämväl i denna del, vill dock i anslutning härtill framhålla angelägenheten av att kostnadsutvecklingen även med avseende på avlöningar och omkostnader uppmärksammas samt att personalpolitiken ges en sådan utformning att verket kan förvärva och behålla kvalificerad personal.

Slutligen har i motionerna yrkats att antalet ledamöter i verkets lekman-nastyrelse skall vara sju, inberäknat generaldirektören som självskrivnen ledamot och ordförande. Utskottet har vid sin prövning av denna fråga funnit skäl tala för en viss utökning. Med hänsyn sålunda till verksamhetens stora omfattning och ekonomiska betydelse samt vägfrågornas vikt för såväl näringslivet som samhällslivet i övrigt är det önskvärt att en något större representation i styrelsen för skilda intressen möjliggöres. Antalet ledamöter bör därför enligt utskottets uppfattning uppgå till sex.

I fråga om långtidsplanläggningen inom verket erinras i propositionen om att redan nu en relativt långtgående samordning sker genom de riktlinjer som styrelsen utfärdar för författningsenlig revision av flerårsplanerna. Denna samordning anses även i fortsättningen i huvudsak böra ske på detta sätt. Länsstyrelsernas inflytande på planläggningen av vägnätet kommer vidare att liksom hittills regleras genom bestämmelserna i vägslag och vägstadga. Det framhålles också att verket på ett tidigt stadium bör medverka i städernas planläggning för utbyggnad av trafiklederna. Utskottet vill i anslutning härtill understryka att den föreslagna indelningen av landet i planläggningsområden endast bör uppfattas som en intern områdesindelning vid fördelningen av arbetsuppgifterna inom verket. Vidare vill utskottet framhålla vikten av att vid planering och projektering vederbörlig hänsyn tages till regionala och lokala synpunkter samt att redan på länsplanen en samordning av vägplaneringen sker med den övriga samhällsplaneringen.

Till utgångspunkt för uppbyggnad av organisationen har departementschefen i likhet med utredningen valt att dela upp vägverkets arbetsuppgifter i linjeuppgifter, ämbetsverksuppgifter och företagsekonomiska uppgifter. I enlighet härmed har föreslagits att uppgifterna fördelas på de i det föregående nämnda fem avdelningarna, varvid linjeuppgifterna i princip tilldelas driftavdelningen och byggnadsavdelningen, ämbetsverksuppgifterna den tekniska avdelningen samt de företagsadministrativa uppgifterna ekonomiavdelningen och administrativa avdelningen. För cheferna för avdelningarna inrättas tre tjänster som teknisk direktör, en som ekonomidirektör och en som administrativ direktör, alla i lönegraden C 3. Ur organisationen utgår därvid följande tjänster, nämligen en som överdirektör och souschef i Cp 3, en som förrådsdirektör i Cp 2, tre som överingenjör i Cp 2, en som

byråchef i Co 1, en som överingenjör i Co 1 samt en som byråchef i Ce 1. Den regionala organisationen föreslås bli inordnad i resp. avdelning alltefter funktion, varvid vägförvaltningarna och projekteringskontoren skall lyda under driftavdelningen.

Begränsningen av antalet huvudenheter och den vertikala indelningen av organisationen synes utskottet väl ägnade att ge verket ökade möjligheter att uppfylla kravet på den ekonomiska inriktning av verksamheten som eftersträfvats. I anslutning härtill vill utskottet kraftigt understryka departementschefens uttalande att ekonomifrågorna och den ekonomiska inriktningen av verket är av sådan vikt och betydelse att en särskild huvudenhet för ekonomi är motiverad.

Förutom de fem avdelningarna föreslås att en revisionssektion för katedral revision samt sakrevision, direkt underställd verkschefen, skall inrättas. Den nuvarande vatten- och avloppsbyrån samt länsingenjörskontoren skall kvarstå oförändrade direkt under generaldirektören till den 1 juli 1967, då vatten- och avloppsorganisationen avses bli överflyttad till den planerade naturvårdsorganisationen. Den nuvarande trafikbyrån avses ingå som en särskild sektion i den tekniska avdelningen.

Utskottet, som biträder propositionens förslag i dessa delar, tillstyrker även att ytterligare projekteringskontor i mån av behov må inrättas av Kungl. Maj:t.

Förslaget att förlägga byggnadsverksamheten till särskilda byggnadsdistrikt torde ge goda möjligheter till rationell och effektiv byggnadsverksamhet. Genom en indelning i tillräckligt stora distrikt bör sålunda ökade möjligheter erhållas att utjämna fluktuationer i arbetsvolymen och möjligheter vidare skapas till ökad konkurrens även i fråga om större byggnadsprojekt. Innan slutlig ställning toges till hur många byggnadsdistrikt som skall inrättas bör enligt propositionen bl. a. frågorna om avgränsningen av distriktens arbetsområden, ekonomiska omslutning och stationeringsort bli föremål för närmare överväganden inom verket. Utskottet finner det angeläget att så sker.

I motionerna I: 764 och II: 936 har erinrats om att i propositionen den nuvarande försvarsbyrån föreslås ombildad till en försvarssektion under driftavdelningen. Chefen för sektionen skall härvid vara en verkets egen tjänsteman, medan det utanför verkets organisation skall finnas en militär befattningshavare med uppgift att svara för kontakten mellan verket och krigsmakten samt att tillhandahålla militär sakkunskap. Motionären finner en sådan anordning onödig och föreslår därför att någon särskild militär befattningshavare inte knytes till organisationen. Utskottet kan för sin del inte biträda motionärens förslag härvidlag. Med hänsyn till försvarsfrågornas stora vikt och med beaktande jämväl av totalförsvarets organisation i övrigt tillstyrker utskottet Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med beslut av 1964 års riksdag — rörande militärassistentorganisationen (rskr. 4, SU 4 p.

94) — framlagda förslag i denna del och avstyrker följaktligen motionerna i fråga.

I enlighet med vad departementschefen framhållit bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med genomförande av de förordade förslagen föra tjänster på övergångsstat och utfärda erforderliga övergångsbestämmelser.

Vad i propositionen anförts i fråga om vissa anslagsfrågor, utbildningsverksamhet, rationalisering och utveckling samt trafiksäkerhetsfrågor har inte givit utskottet anledning till erinran. Utskottet vill därvid understryka angelägenheten av att verket anpassar och samordnar sin utbildning till de möjligheter i övrigt som finns inom samhället. Verket bör således i princip inte självt ordna sådan utbildning som samhället ombesörjer i annan ordning. Vidare torde frågan om den närmare inpassningen av rationaliseringsarbetet i den nya organisationen få övervägas i samband med det förslag till sektionsindelning m. m. som skall upprättas av verket.

Verkets namn föreslås, såsom tidigare nämnts, fr. o. m. den 1 juli 1967 ändrat till statens vägverk. Den centrala administrationens namn ändras till statens vägverks centralförvaltning och lekmanstyrelsen skall benämnas styrelsen för statens vägverk. Vidare införes benämningarna byggnadsdistrikt, byggnadskontor och projekteringskontor. Utskottet har för sin del inte funnit sig böra frångå Kungl. Maj:ts förslag i dessa delar och kan följaktligen inte biträda de i motionen II: 934 framlagda yrkandena härom. Härvid utgår utskottet dock från att benämningarna byggnadsdistrikt och byggnadskontor m. m. tillämpas på ett sådant sätt att förväxlingar ej sker med andra statliga eller kommunala organ samt att om olägenheter av sådan art skulle uppstå en ändring av benämningarna kommer till stånd.

Vad departementschefen i förevarande sammanhang i övrigt anført och förordat har ej givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet hemställer,

I. att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 763 och II: 935, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, besluta att antalet ledamöter i styrelsen för statens vägverk skall vara sex, inberäknat generaldirektören som självskriven ledamot och ordförande;

II. att motionerna I: 763 och II: 935, såvitt de avser frågan om val mellan verksamhet i egen regi och utomstående, icke må av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 763 och II: 935, såvitt de avser utbildning av statens vägverk till affärsdrivande verk, icke må av riksdagen bifallas;

IV. att motionen II: 934 icke må av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 764 och II: 936 icke må av riksdagen bifallas;

VI. att riksdagen må, med den ändring som följer av bifall till utskottets hemställan under I., godkänna de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 23 september 1966 förordade riktlinjerna för omorganisation av väg- och vattenbyggnadsverket;

VII. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om chefstjänstemännen ändra personalförteckningen för verket i enlighet med vad i statsrådsprotokollet föreslagits;

VIII. att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar som fordras i anledning av omorganisationen.

Stockholm den 29 november 1966

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Gillström, Axel Andersson, Einar Persson, Birger Andersson, Ivar Johansson, Fritz Persson, Per Jacobsson, Svensson, Söderberg, Nils Theodor Larsson, Eric Gustaf Peterson, Hjorth, Åkerlund och Strandberg; samt

från a n d r a kammaren: herrar Bohman, Karlsson i Olofström, Ståhl, Almgren, Eliasson i Sundborn, Mellqvist, fröken Elmén, fröken Olsson, herrar Nihlfors, Lindholm, Johansson i Norrköping, Gustafsson i Kårby, Cassel, Lindahl och Alemyr.

Reservation

av herr *Åkerlund*.